

Karol Juszka

Problematyka badawcza efektywności warunkowego umorzenia postępowania karnego stosowanego w reakcji na przestępstwa o charakterze gospodarczym

---

Studia Prawnoustrojowe nr 27, 133-138

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Karol Juszka

Katedra Prawa Karnego
Uniwersytet Jagielloński

Problematyka badawcza efektywności warunkowego umorzenia postępowania karnego stosowanego w reakcji na przestępstwa o charakterze gospodarczym

Warunkowe umorzenie postępowania karnego jako zwolnienie sprawcy od wydania wyroku skazującego¹ stosuje się także w celu ochrony pewności obrotu gospodarczego. W niniejszej problematyce znajduje zastosowanie stwierdzenie Andrzeja Zolla, że u podstaw tytułowej instytucji leży ta sama zasadnicza idea polegająca na skuteczniejszym wpłynięciu na likwidację konfliktu wywołanego przestępstwem w szczególności przez skłonienie sprawcy do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem².

Celem artykułu jest przedstawienie zagadnień stosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego w reakcji na przestępstwa o charakterze gospodarczym za pomocą analizy wyników badań własnych 405 spraw dotyczących efektywności warunkowego umorzenia postępowania karnego. Niniejsza problematyka zostanie przedstawiona za pomocą czynników wpływających na efektywność badanej instytucji w tytułowej grupie przestępstw poprzez kolejne etapy postępowania karnego. Będzie zatem brana pod uwagę każda aktywność organów postępowania w przedmiocie stosowania badanej instytucji, mająca wpływ na efektywność warunkowego umorzenia postępowania karnego. Uwzględnienie czynników zwiększających efektywność omawianej instytucji oraz natychmiastowa reakcja na czynniki ją obniżające bezpośrednio zmierza do pomyślnego zakończenia okresu próby i okresu wskazanego w art. 68 § 4 k.k.

---

¹ Z. Cwiąkałski, *Wybrane zagadnienia warunkowego umorzenia postępowania*, referat wygłoszony podczas IX Bielańskiego Kolokwium Karnistycznego nt. „Środki związane z poddaniem sprawcy próbie”, Warszawa, 16 maja 2012 r., umieszczony na stronie internetowej „Czasopisma Prawa Karnego i Nauk Penalnych” <www.czpk.pl/2012/05/18/zapis-video-ix-bielanskiego-kolokwium-karnistycznego-2012/> (dostęp: 7.05.2014).

² A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 k.k.*, t. I, wyd. 4, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2012, s. 913.

Mając na uwadze zasadę sprawozdawczości, należy wskazać, że w czasie przeprowadzania przedmiotowych badań własnych (lata 2003–2009) spośród 405 spraw wylosowano 70 spraw, w których postępowanie karne dotyczyło przestępstw o charakterze gospodarczym, w oparciu o kodeks karny³, kodeks spółek handlowych⁴, ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁵, ustawę o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia⁶, ustawę o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym⁷, ustawę – Prawo telekomunikacyjne⁸, ustawę o rachunkowości⁹, ustawę – Prawo własności przemysłowej¹⁰, ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹¹, ustawę o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz Inspekcji Weterynaryjnej¹²; ustawę – Prawo budowlane¹³, ustawę o ogólnym bezpieczeństwie produktów¹⁴.

Pierwszym czynnikiem wpływającym na efektywność badanej instytucji są wyjaśnienia podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym, wyjaśnienia oskarżonego w postępowaniu jurysdykcyjnym oraz treść wywiadu środowiskowego wydanego w toku postępowania wykonawczego.

Przesłuchiwani w charakterze podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym w swoich wyjaśnieniach w 30 z 70 spraw przedstawiali okoliczności popełnienia zarzucanego przestępstwa lub wskazywali motywację, jaką kierowali się przy jego popełnieniu. W 2 sprawach z 70 podejrzani wyrazili skruchę z powodu popełnienia przestępstwa, a jeden z nich dodatkowo wyjaśnił, że naprawił w części szkodę wyrządzoną przestępstwem.

W postępowaniu jurysdykcyjnym jeden z oskarżonych zmienił swoje wyjaśnienia co do kwestii przyznania się do winy, łącząc je z zapewnieniem o naprawieniu

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

⁴ Ustawa z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. nr 94, poz. 1037 z późn. zm.).

⁵ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r., nr 70, poz. 473 z późn. zm.).

⁶ Ustawa o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia z dnia 11 maja 2001 r. (Dz. U. z 2005 r., nr 178, poz. 1480 z późn. zm.).

⁷ Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz. U. nr 67, poz. 679 ze zm.).

⁸ Ustawa z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. nr 171, poz. 1800).

⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r., nr 76, poz. 694 z późn. zm.).

¹⁰ Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r., nr 119, poz. 1117 z późn. zm.).

¹¹ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2000 r., nr 80, poz. 904 z późn. zm.).

¹² Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2002 r., nr 112, poz. 976 z późn. zm.).

¹³ Ustawa z dnia 7 lutego 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. nr 89, poz. 414 z późn. zm.).

¹⁴ Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz. U. nr 229, poz. 2275 z późn. zm.).

szkody wyrządzonej pokrzywdzonemu oraz przeproszeniem pokrzywdzonego na sali sądowej. Wyjaśnienia czterech oskarżonych dotyczyły wprost wyrażenia zgody na zastosowanie wobec nich badanej instytucji, poszerzone przez jednego z nich o proponowany kształt wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne, a przez innego o własną ocenę popełnienia przestępstwa. Trzech oskarżonych wyraziło skruchę z powodu popełnienia przestępstwa, a następnych trzech potwierdziło zawarcie i wykonanie porozumienia z pokrzywdzonym w charakterze ugody, dotyczącego naprawienia szkody, także w trakcie wydanego w okresie próby wywiadu środowiskowego. Jeden z oskarżonych wniósł o zwrot zabezpieczonych dowodów, podkreślając, że nie stanowią one zagrożenia dla życia i zdrowia.

Analiza postępowań karnych w przedmiotowych sprawach wskazuje jednoznacznie na bezpośredni związek między wyjaśnieniami złożonymi w toku postępowania i treścią zasięgniętych wywiadów środowiskowych na kształt wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne oraz na sposób zakończenia okresu próby w przedmiotowych postępowaniach.

Drugi czynnik wyraża się w relacji między wyjaśnieniami podejrzanego, dotyczącymi kwestii utrzymywania go przez inne osoby, a orzekaniem świadczenia pieniężnego, zasądzenia kosztów sądowych w wyroku warunkowo umarzającym postępowanie karne. W 52 z 70 spraw sąd prawidłowo określił powiązanie między wysokością świadczenia pieniężnego, zobowiązania do naprawienia szkody, terminem jego wpłaty a sytuacją rodzinną i majątkową oskarżonego. Nieprawidłowo zostało to powiązane w 18 z 70 przedmiotowych spraw. W obu grupach występują sprawy dotyczące oskarżonych utrzymywanych przez inne osoby: w pierwszej grupie są to 2 osoby, w drugiej – 8 osób.

W związku tym, mając na uwadze zachowanie zasady indywidualizacji odpowiedzialności za własne czyny, należy przedstawić własne uwagi i postulaty w dwóch kwestiach.

Po pierwsze – w odniesieniu do sprawców utrzymywanych przez inne osoby jest wskazane stosowanie np. oddania pod dozór, nałożenia obowiązków ujętych w art. 72 § 1 pkt 1–3, 5–6a, 7a, 7b k.k. lub orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów.

Po drugie – ze względu na ustawowy obligatoryjny charakter zobowiązania do naprawienia szkody, należy postulować wybór restytucji jako zasady wykonania zobowiązania do naprawienia szkody oraz nienakładanie świadczenia pieniężnego, kosztów sądowych na oskarżonych utrzymywanych przez inne osoby.

Wyniki przedmiotowych badań własnych potwierdzają wniosek A. Zolla zawarty w analizie wyników badań własnych, że wykonanie obowiązku zobowiązania do świadczenia na cele społeczne na podejrzanym pozostającym na wyłącznym utrzymaniu innych osób nie ma ani znaczenia wychowawczego, ani nie jest weryfikatorem postawionej prognozy¹⁵. Przykładem trafności przedmiotowego wniosku

---

¹⁵ A. Zoll, *Materiałnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Prawnicze”, z. 62, Warszawa – Kraków 1973, s. 187.

w analizowanej grupie spraw jest występująca w badaniach własnych w jednej z 405 spraw treść jednego z uzasadnień wydania postanowienia o niepodejmowaniu przedmiotowego postępowania z powodu wpłaty świadczenia pieniężnego przez matkę oskarżonego. Kolejnym czynnikiem jest zawarcie porozumienia między sprawcą a pokrzywdzonym w świetle art. 66 § 3 k.k. Niniejsza instytucja została zastosowana w 4 na 70 badanych spraw. W 3 badanych sprawach to porozumienie miało postać zrealizowanej ugody z zakładem energetycznym, a dodatkowo w jednej spośród nich przedmiotowe porozumienie wskazywało wysokość należności rozłożonej na raty wraz z terminem i sposobem wpłaty każdej z rat. W kolejnej sprawie przedmiotowe porozumienie miało postać ugody między pracodawcą a pracownikiem, zawierającej wzajemne pojednanie się oraz naprawienie szkody i roszczeń w rozumieniu prawa cywilnego i prawa pracy powstałych w wyniku przestępstwa.

W trakcie analizy wyników badań własnych 70 z 405 omawianych spraw zwrócono uwagę, że słusznie w 3 spośród nich niewpłacona kwota zobowiązania do naprawienia szkody, zawarta w porozumieniu między sprawcą a pokrzywdzoną osobą prawną w postępowaniu przygotowawczym, była włączana przez sąd do wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne. Należy zatem wysunąć postulaty: pisemnej formy niniejszego porozumienia, włączania treści porozumienia do omawianego wyroku i nowelizacji art. 68 § 2 k.k. przez dodanie do katalogu tego przepisu uchylania się od wykonania przedmiotowego porozumienia.

Ważnym czynnikiem bezpośrednio wpływającym na efektywność badanej instytucji odnoszącej się do tytułowej grupy przestępstw jest kształt wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne determinujący jego wykonanie. W przedmiotowych sprawach zobowiązanie do naprawienia szkody nałożono na 8 z 70 oskarżonych, a świadczenie pieniężne orzeczono wobec 59 z 70 oskarżonych.

Omawianą efektywność obniża nieokreślanie terminu i sposobu wpłaty zobowiązania do naprawienia szkody, świadczenia pieniężnego, kierunku zobowiązania do naprawienia szkody, sposobu wykonania przepadku w przedmiotowym wyroku, mimo obligatoryjnego charakteru ich wskazywania wypływającego z art. 342 § 2 k.p.k. Słusznie wskazuje Mikołaj Leonieni, że sąd powinien w orzeczeniu ustalić nie tylko okres próby, ale także termin wykonania zobowiązania. Cytowany autor prezentuje trafne stanowisko, że jeżeli sąd nie określi tego terminu, zachodzi domniemanie, że jest on równy okresowi próby, a zatem sąd wykonujący orzeczenie nie może następnie własną decyzją – i to na niekorzyść oskarżonego – zmienić treść prawomocnego orzeczenia i ustalić krótszego terminu¹⁶. Zatem następną propozycją własną zmiany stosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego jest każdorazowe określanie terminu i sposobu wykonania obowiązków i środków karnych w wyroku warunkowo umarzającym postępowanie karne. Mając na uwadze sposób wykonania, należy wymienić takie elementy, jak adres beneficjenta i numer jego

¹⁶ M. Leonieni, *Podjęcie postępowania umorzonego warunkowo przez sąd*, „Problemy Wymiaru Sprawiedliwości” 1973, nr 2, s. 95.

konta. W tym aspekcie należy także zwrócić uwagę na aktualną niekonsekwencję ustawodawcy, który z jednej strony różnicuje obowiązki od środków karnych w materialnych podstawach stosowania badanej instytucji, opisanych w art. 67 § 3 k.k. oraz w art. 68 § 2 k.k., a z drugiej w przepisie procesowym art. 342 § 2 k.p.k. wspomina tylko o obowiązkach, zapominając o środkach karnych. W związku z tym należy postulować ujednoczenie przepisów w tym zakresie poprzez dodanie w art. 342 § 2 k.p.k. po „obowiązkach” słów „środki karne”.

W badanej problematyce, nakładając zobowiązanie do naprawienia szkody, sąd we wszystkich 8 sprawach wyznaczył kierunek i termin wpłaty niniejszego zobowiązania, ale w żadnej z nich nie wskazał sposobu jego wykonania. W 32 spośród 59 spraw sąd nie określił terminu wpłaty świadczenia pieniężnego, w 24 z 59 spraw sposobu wpłaty świadczenia pieniężnego, a w 28 z 59 spraw – dokładnej nazwy i adresu podmiotu, na rzecz którego oskarżony jest zobowiązany wpłacić świadczenie pieniężne. W niniejszych sprawach przypadek orzeczono wobec 15 z 70 oskarżonych, ale tylko w 2 sprawach wskazano sposób jego wykonania, tzn. przez zniszczenie.

Weryfikatorem efektywności warunkowego umorzenia postępowania karnego są dowody wpłaty zobowiązania do naprawienia szkody, świadczenia pieniężnego, kosztów sądowych przedkładanych w postępowaniu wykonawczym. W 5 badanych sprawach akta nie zawierają dowodu wpłaty zobowiązania do naprawienia szkody, w 11 sprawach – dowodu świadczenia pieniężnego, a w 8 – dowodu wpłaty kosztów sądowych.

Podsumowując, warunkowe umorzenie postępowania karnego może być stosowane w celu reakcji na popełnienie przestępstw o charakterze gospodarczym. Zastosowanie w praktyce przedstawionych w niniejszym artykule czynników zwiększy jej efektywność oraz przyczyni się do stosowania w szerszym zakresie warunkowego umorzenia postępowania karnego.

Summary

Research aspects of economics crimes in application of the effectiveness of the institution of the conditional discontinuation of criminal proceedings

Key words: institution conditional discontinuance of criminal proceedings, economic crimes, research of court records, effectiveness, de lege ferenda postulates.

The aim of this article is to present practical aspects of economic crimes in the application of the conditional discontinuation of criminal proceedings. That presentation was determined by own research results, which consists in the analysis of

court records 405 cases concerning the effectiveness of institutions conditional discontinuance of criminal proceedings from the years 2003–2009. As the result of own research process are *de lege ferenda* postulates, which consists of modification of legislative construction of titular institution and proposals of changes in jurisprudence within provisions in force.